

Liv Bjørnhaug Johansen er kulturhistoriker. Hun har vært styremedlem i Norsk Folkeminnelag siden 2004. Liv jobber i sekretariatet for Kulturminneåret 2009.

Kulturminneåret 2009: Dagliglivets kulturminner

Av Liv Bjørnhaug Johansen,
Sekretariatet for Kulturminneåret 2009

Med Stortingsmeldingen *Leve med Kulturminner* ble initiativet til Kulturminneåret 2009 tatt. Her ble det slått fast at for å sikre kunnskap om, og tilgjengelighet til kulturminnene skal 2009 og hvert tiende år etter det være kulturminneår. Hovedansvaret for planlegging, gjennomføring og evaluering av Kulturminneåret 2009 er gitt Norges kulturvernforbund i samarbeid med en koordineringsgruppe bestående av representanter fra Riksantikvaren, ABM-utvikling, KS og Norges museumsforbund. Kultur- og kirkedepartementet har også gått inn som medarrangør. Sekretariatet er lagt til Norges kulturvernforbund.

Kulturvernforbundet er en paraplyorganisasjon for 19 frivillige kulturvernorganisasjoner med til sammen over 185 000 medlemmer. Blant disse finnes slektsforskere, lokalhistorikere, folklorister, husflidsfolk, fartøyvernere, motor- og togentusiaster, bygningsvernere, metallsøkere og fyrhistorikere. Å velge denne organisasjonen som ansvarlig for året er et tydelig signal om at de frivilliges engasjement i kulturvernet og deres brede definisjon av hva et kulturminne er, skal være retningsgivende for Kulturminneåret 2009.

At så mange ulike aktører står bak dette kulturminneåret legger opp til et bredt og mangfoldig år som favner både det frivillige og kulturvernet. Det åpner mange det statlige spennende perspektiver og utfordrer til nytenkning.

Hva er et kulturminne?

Kulturminneloven definerer et kulturminne som "[...] *spor etter menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø, herunder lokaliteter det knytter seg historiske hendelser, tro eller tradisjon til*". Denne definisjonen legges til grunn for det statlige kulturvernet knyttet til Miljødepartementet med tilhørende institusjoner som Riksantikvaren og andre statlige forvaltningsorganer.

Men om vi ser på Kulturvernforbundets medlemsorganisasjoners virke, ser vi at kulturminnebegrepet må gis annet innhold. For slektsforskere er rykter og fortellinger om enkeltpersoner og steder viktige kulturminner. Norsk Folkeminnelag har sitt fokus på muntlig tradisjonsstoff og kulturhistorie. For husflidslagene er kulturminner manuelle tradisjoner og materialvalg. For Landsforeningen av motorhistoriske kjøretøyklubber er en velholdt stasjonsvogn fra 1988 et kulturminne. Og hvordan kan man egentlig avgrense lokalhistorikerens interessefelt?

Kulturminner er ikke bare gamle bygninger og steder. Gjenstander, bilder, sanger, historier, personlige minner og måter å gjøre ting på er også minner fra vår kulturarv. Ofte er det mest spennende å finne i samspillet mellom det materielle og det immaterielle. Et redskap, et bilde eller en bygning får virkelig verdi som kulturminne når det ledsages av historier om

hva slags bruk og betydning det hadde i livene til menneskene som hadde det.

Lofotfisker. Foto: Lofotmuseet

Det er ofte i møtet mellom det materielle og det immaterielle de store sammenhengene åpenbarer seg. Til tross for dette har vern av immaterielle kulturminner tradisjonelt vært lite prioritert og anerkjent. I 2007 tilsluttet Norge seg UNESCOs konvensjon om vern av immaterielle kulturminne. Målet er å beskytte muntlige tradisjoner og uttrykk, utøvende kunst, sosiale skikker, ritualer og høytidsfester, kunnskap og praksis om naturen og universet, og kunnskap om tradisjonelt håndverk. Det er et mål at Kulturminneåret 2009 skal bidra til å innarbeide disse perspektivene i framtidens kulturvern.

I kulturvernets spede start med nasjonalromantikken på 1800-tallet var det minner fra middelalderen og tida før unionen med Danmark som var ansett som verneverdige kulturminner. En gjenstand skal være minst hundre år for å kvalifisere som antikvit. Men når Landsforeningen av motorhistoriske kjøretøyklubber setter 20 år som grense, og

Riksantikvaren ikke har alder som noe kriterium for vern, så er dette kanskje et uttrykk for at vår interesse for historien er i endring. Et kulturminnes verdi avgjøres ikke av hvor gammelt det er, men at det rommer spor av en annen virkelighet enn den vi lever i dag. Om denne virkeligheten er like bak oss eller var oldemors, er ikke avgjørende. Et kulturminne er rett og slett et minne om en annen tid.

Den nære historien

I Kulturminneåret 1997 var et av hovedprosjektene *Kulturminnestafetten* der hver kommune skulle plukke ut et kulturminne befolkningen ønsket å verne for fremtiden. Valgene i de ulike kommunene viste en klar overvekt av minner fra beste- og oldeforeldregenerasjonens livberging. I en tid hvor globalisering og økt mobilitet åpner verden for oss, er det likevel de nære kulturminnene og den nære historien vi ønsker ivaretatt. Kanskje er det nettopp i en slik tid ekstra viktig å få skrevet historien om oss selv? Kulturminnene får betydning for det nære samfunnet og den enkeltes egen historie. Den store interessen for lokalhistorie er et tydelig utslag av dette.

Kanskje knytter folk seg til kulturminnene på en annen måte en før? Kulturminner er ikke nødvendigvis spor etter store og viktige hendelser for nasjonen eller historien, men det handler om meg og min bakgrunn - den nære og lokale, kanskje til og med private historien vekker gjenkjennelse og engasjement hos folk. Med denne bakgrunnen falt valget på Dagliglivets kulturminner da tema for kulturminneåret 2009 skulle velges.

Dagliglivets kulturminner

Temaet har få begrensninger og rommer stor variasjon. Begrepet omfatter alle sosiale grupper og yrkesgrupper, og avgrenser seg mer mot det som inntreffer sjeldent eller er ment å avvike fra det daglige. Temaet favner dermed vidt, både sosialt og i tid, og omfatter videre både materiell og immateriell kulturarv. Dagliglivets kulturminner er åpent og rommer det meste, men angir retning mot å få det lille, nære fram i lyset.

De immaterielle kulturminnene i 2009

Som nevnt er et av målene ved året å få røkket ved den vanlige oppfattelsen av kulturminner som ensbetydende med gamle bygninger. De immaterielle kulturminnene skal opp og fram i lyset. Siden forrige kulturminneår, i 1997 har det skjedd en medierevolusjon. Digital formidling og dokumentasjon er noe det satses mye på i kulturminneåret 2009, og det er gode nyheter for de immaterielle kulturminnene. Flere av de store satsingene i året vil gi veldig mange muligheter for dokumentasjon og formidling av immaterielle kulturminner. Nettet rommer mulighet for enkel gjengivelse av musikk, og for videosnutter av dans og ritualer.

Statens senter for arkiv, bibliotek og museum – ABM-utviklings satsing for 2009 er publiseringsverktøyet **digitalt fortalt**. På www.digitaltfortalt.no kan man legge inn fortellinger om kulturminner i form av multimedialfiler, lydfile eller helt enkelt tekst og bilder. Disse kan kartfestes på et nasjonalt kart, og kan dermed søkes opp gjennom dette kartet. Det er fortellinger om kulturminner du kan finne på **digitalt fortalt** – dermed ivaretas den immaterielle kulturarven; både det muntlige fortellerstoffet som sådan, men kanskje særlig

samspeillet mellom de materielle og de immaterielle kulturminnene.

Et beslektet prosjekt er ”Kulturminneløypa” som organiseres fra sekretariatet for Kulturminneåret 2009. Her kan materielle eller immaterielle kulturminner kartfestes og lenkes sammen til turforslag som kan skrives ut og tas med ut på tur. Begge disse prosjektene er åpne for alle som ønsker å bidra.

I tillegg vil de immaterielle kulturminnene bli belyst gjennom artikkelseriene månedens artikkel og ukas kulturminne. Disse er å finne på nettsiden www.kulturminneaaaret2009.no. Her er det også mer stoff om andre prosjekter som vil gå av stabelen Kulturminneåret 2009, og en kalender der du kan finne og registrere arrangementer, utstillinger og foredrag i din region.

Vi ønsker dere alle et godt og aktivt kulturminneår!

Liv Bjørnhaug Johansen, Sekretariatet for Kulturminneåret 2009

Artikkelen er publisert i NFLnytt nr 53 februar 2009

